

Koronavirus (COVID-19) i CLL pacijenti

Preporuke CLL Advocates Network

Datum: 10. ožujka 2020. (Verzija 2 – ažurirano na temelju trenutnih smjernica)

[CLL Advocates Network](#) pomno nadgleda strategije koje se provode u različitim zemljama u borbi protiv virusa COVID-19. Velik dio informacija o COVID-19 virusu ne odnosi se na osobe s kroničnom limfocitnom leukemijom (CLL). Ovim preporukama želimo te informacije nadopuniti i pružiti dodatne savjete za CLL pacijente.

Većina izvora suglasna je da su sljedeći pojedinci u povećanom riziku od ozbiljnog ili fatalnog ishoda COVID-19:

- Starije odrasle osobe (60+ god.)
- Osobe s postojećim kroničnim bolestima (npr. kronične respiratorne bolesti ili srčana oboljenja)
- Osobe zaražene sekundarnim infekcijama

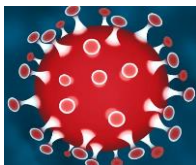
Sljedeće su osobe visokog rizika od ozbiljnog ili fatalnog ishoda COVID-19:

- Imunokompromitirani pojedinci

CLL pacijenti – bilo da se liječe ili ne, mladi ili stari – imunološki su kompromitirani. Liječenje može dodatno smanjiti imunitet. Obzirom na gore navedeno, CLL pacijenti stoga su u visokom riziku zaraze od COVID-19 te će vjerojatno imati ozbiljnije simptome nego opća populacija.

Budući da ne postoje specifični antivirusni lijekovi ili cjepiva za COVID-19, najbolji način prevencije bolesti je izbjegavati izloženost Koronavirusu, za kojeg se misli da se širi s osobe na osobu uglavnom putem kašlja, kihanja i dodira rukama. Ovdje su neka općepriznata pravila kojih bi se trebali pridržavati svi – mladi i stari, zdravi ili bolesni – kako bi se smanjio rizik izloženosti:

1. Izbjegavajte bliski kontakt s drugima (držite se na udaljenosti min. 1.5, a bolje 2 metra).
2. Nemojte se grliti, ljubiti ili rukovati. Odmaknite se od ljudi prije kašljanja ili kihanja.
3. Izbjegavajte dodirivati lice (oči, nos ili usta) neopranim rukama.
4. Često perite ruke sapunom i vodom najmanje 20 sekundi. Možete koristiti, iako je manje poželjno, sredstvo za dezinfekciju ruku s najmanje 60% alkohola.
5. Strogo se pridržavajte mjera socijalnog distanciranja.
6. Kišite i kašljite u svoju ruku/lakat. Ako ispuhujete nos, koristite maramicu i odmah je potom bacite.
7. Izbjegavajte putovanja.

8. Radite od kuće, ako je to moguće.

Od CLL pacijenata se traži da budu iznimno oprezni i da se strogo pridržavaju restriktivnih mjera koje predlažu zdravstvene vlasti njihovih zemalja, kako bi izbjegli rizik zaraze i spriječili širenje infekcije. U Ujedinjenom Kraljevstvu izričito se savjetuje osobama vrlo ozbiljnog stanja (što uključuje "osobe s rakom krvi ili koštane srži, kao što je leukemija") da ostanu kod kuće sljedećih 12 tjedana, počevši od 21. ožujka, i da se drže podalje od opće populacije ("zaštićivanje").

PROMJENE U KLINIČKOJ PRAKSI KOJE UTJEČU NA CLL PACIJENTE

Neke profesionalne organizacije napravile su određene izmjene u preporukama. Molimo potražite lokalne smjernice, ako su dostupne.

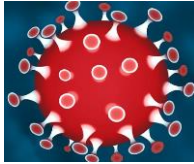
SAD – Američko hematološko društvo (ASH):

ASH nedvojbeno preporučuje odgađanje **započinjanja liječenja**, ako je moguće. Za pacijente kojima je potrebna **terapija odmah**, ASH potvrđuje da i dalje nudi najbolju mogućnost liječenja, uzimajući u obzir čimbenike vezane uz specifičnosti bolesti i pacijenta. Ako postoji više mogućnosti, prednost bi trebalo dati tretmanima koji se mogu pružiti u ambulantnom okruženju te koji zahtijevaju manje odlazaka u bolnicu i na laboratorijske pretrage. ASH naglašava da postoje pokušaji da se izbjegne ili preskoči liječenje monoklonskim protutijelima (rituximab, obinutuzumab), naročito ako se daju u kombinaciji s ciljanim agensima. Uvođenje venetoclaxa zahtijeva česte i produžene posjete bolnici te laboratorijska testiranja, što bi trebalo izbjeći, ako je moguće, osim ako se to smatra najprikladnijim liječenjem za određenog pacijenta.

Na pitanje mijenja li se što za **pacijente bez COVID-19, koji su već na terapiji za CLL**, ASH navodi da – kad god je moguće – treba smanjiti broj odlazaka u bolnicu za one koji su stabilni i osjećaju se dobro. Kada je potrebno daljnje praćenje, preporuča se korištenje laboratorija bližeg vlastitom domu te korištenje "telemedicine". Većina nastavlja s postojećom terapijom za CLL, za nezahvaćene pacijente, uz iznimku monoklonskih protutijela protiv CD20 te IVIG.

Nadalje, na pitanja trebaju li CLL pacijenti nastaviti dobivati **zamjenu za imunoglobulin**, ASH sažima svoju trenutnu praksu na sljedeći način: ako su CLL pacijenti bez COVID-19, IVIG tretmani nastavljaju se samo za odabrane pacijente koji su imali hipogamaglobulinemiju i aktivne ili ponavljajuće ozbiljne infekcije, pri čemu potencijalne koristi nadmašuju rizik dolaska u bolnicu radi infuzije. Čak i u tim slučajevima, kada je moguće, treba razmotriti rjeđe infuzije (npr. svakih 6-8 tjedana) ciljajući na IgG nivo od 400-500 mg/dl. Kod CLL pacijenata s COVID-19, IVIG se može nastaviti. Obzirom na veći rizik od tromboembolije (TE) s COVID-19, ASH preporuča procjenu rizika u odnosu na korist u svakom pojedinačnom slučaju i pažljivo praćenje simptoma TE.

Konačno, na pitanje treba li kod **pacijenta na liječenju CLL-a, koji je pozitivan na test na SARS-COV2**, terapiju modificirati te hoće li biti odabran drugačiji pristup ovisno o tipu terapije (BTKi, PI3Ki, venetoclax, protutijela, kemoimunoterapija itd.) ili

ozbiljnosti njihove virusne infekcije, ASH utvrđuje kako slijedi: “Za ambulantne pacijente s blagim simptomima, ne mijenjamo terapiju. Odluka koja se odnosi na modifikaciju liječenja kod pacijenata sa ozbiljnijim simptomima ovisi o procjeni težine CLL-a i povijesti čestih infekcija u odnosu na teoretski rizik od ozbiljnijih COVID komplikacija. Trenutno nema dovoljno dokaza koji bi sugerirali da bi pristup trebao biti različit za posebne klase ciljanih lijekova za CLL te se odluke o liječenju donose od slučaja do slučaja. Postoji opće slaganje o zadržavanju terapije monoklonskih protutijela za COVID pozitivne pacijente. Ako je pacijent na inhibitoru BCR signalnog puta (ibrutinib, acalabrutinib, idelalisib, duvelisib), prekid ponekad može rezultirati razbuktavanjem CLL-a i oslobađanjem citokina, koji može oponašati neke od simptoma COVID-19. Općenito, ponovno uvođenje inhibitora BCR signalnog puta rezultira iščezavanjem ovih simptoma u relativno kratkom vremenu.”

UK – CLL forum - praktične smjernice za postupanje sa CLL-om tijekom COVID pandemije:

Ovi savjeti su rezultat konsenzusa stručnjaka za CLL u trenutnoj praksi Ujedinjenog Kraljevstva za ublažavanje posljedica Covid-19 pandemije. To nije dio rutinske prakse, već pomoć ublažavanju rizika od infekcije kod hematoloških pacijenata.

[UK CLL Forum](#) Praktične smjernice za postupanje sa CLL-om u COVID-19 pandemiji jasno iznose da će biti značajnih promjena u liječenju i brizi za CLL pacijente u UK kako bi se ublažio rizik za vrijeme pandemije. Glavne promjene vezane su uz ublažavanje rizika od infekcije korona virusom **izbjegavanjem nepotrebnih tretmana ili kemoterapije** koja može povećati rizik ili odgodom liječenja gdje je moguće, tj. dokle god to odgađanje ne šteti pacijentu.

Promjene nadalje imaju za cilj **smanjiti vrijeme provedeno u bolnici** i stoga smanjiti rizik od zaraze virusom. Stoga se preferiraju terapije koje rezultiraju manjim prisustvom u bolnici. Za vrijeme krize, trenutna je praksa nuditi BTKi terapije.

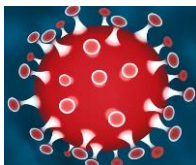
Opće zapažanje: ključna stvar za liječnike i zdravstvene timove u UK bit će informiranje pacijenata i njihovo praćenje. Mnogi zdravstveni profesionalci vjerojatno će biti preusmjereni za vrijeme pandemije, kao što se i objekti preuređuju za postupanje s COVID-19. Pristup zajednice primarnoj zdravstvenoj zaštiti vjerojatno će biti prekinut jer COVID-19 utječe na lokalne usluge.

Cjelovite trenutne preporuke UK CLL foruma kolegama liječnicima iz UK mogu se naći [ovdje](#).

Njemačka – Njemačko društvo za hematologiju i onkologiju (DGHO):

Njemačko društvo za hematologiju i onkologiju (DGHO) objavilo je slijedeće preporuke za CLL pacijente za vrijeme pandemije:

- **Sve navedene terapije prema trenutnim smjernicama trebaju se provesti ili nastaviti.** DGHO vjeruje da je kontroliranje tumorske bolesti općenito bolje za kontrolu infekcije.

- Uz asimptomatsku bolest i malu potrebu za terapijom, tj. sporo povećanje limfocita, početak terapije prve linije ili relapsa može se odgoditi. Za to je potrebno uzeti u obzir daljnje čimbenike rizika, dinamiku bolesti i situaciju s regionalnom zdravstvenom skrbi.
- Preporuča se zamjena imunoglobulina u hIpogamaglobulinemiji s funkcionalnim nedostatkom protutijela. Ako postoji rizik of neutropenije izazvane terapijom, indicirana je podržavajuća primjena G-CSF (granulocitnog stimulirajućeg faktora rasta).

ŠTO UČINITI AKO IMATE CLL I ZARAZU KORONAVIRUSOM COVID-19?

1. **Ako imate simptome koji odgovaraju COVID-19 ili ste bili u bliskom kontaktu sa osobom zaraženom Koronavirusom**, slijedite procedure specifične za vašu zemlju (moguće se obratiti u pozivni centar).
2. **Obavijestite svog hematologa/onkologa telefonom, putem emaila ili faxa** (ne dolazite u bolnicu, kako biste zaštitili zdravstvene djelatnike, kao i osjetljive pacijente).
3. **Ne prekidajte liječenje**, osim ako tako odluči vaš hematolog ili onkolog, ali zamolite svog hematologa da kontaktira tim koji će brinuti o vama u slučaju pozitivnog testa na COVID-19, jer bi moglo biti potrebno prilagođavanje liječenja.

USPRKOS IZOLACIJI, NISTE SAMI!

Ostanite u kontaktu s obitelji i prijateljima putem telefona ili online te pratite virtualne obavijesti vaše lokalne grupe podrške.

Kao i većina CLL pacijenata, možda ste iskusili zaštitnu izolaciju tijekom vase bolesti. Biti odsječen od vanjskog svijeta sigurno predstavlja izazov, ali uspjeli ste u tome u prošlosti pa ćete i ovaj put. Vjerojatno je ovo pravo vrijeme za ohrabivanje i osnaživanje onih koji imaju manje iskustva sa izolacijom!

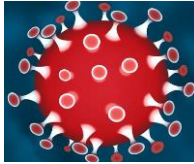
INFORMIRAJTE I BUDITE INFORMIRANI

Vijesti i preporuke mijenjaju se često, stoga pratite nove obavijesti od mjerodavnih izvora.

Za dodatne informacije, upućujemo vas na pouzdane izvore informacija o COVID-19 niže u tekstu.

MOLIMO, POMOZITE NAM

- Informirajte imunokompromitirane pacijente o riziku kojeg COVID-19 predstavlja za njih.
- Budite zagovarači i podižite svijest kod lokalnih vlasti i zdravstvenih djelatnika.
- Podsjetite svoje lokalne zdravstvene vlasti na visokorizične pacijente s hematološkim malignim bolestima.

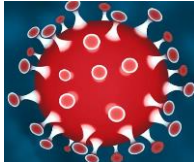

- Osigurajte da vaši lokalni autoriteti budu svjesni da nije samo starija populacija pod rizikom od COVID-19, već i mlađe odrasle osobe mogu ozbiljno oboljeti od Koronavirusa.
- Dijelite primjere dobre prakse.

Označite nas na [Twitteru](#) ili [Facebooku](#)! I, najvažnije od svega: čuvajte se !

Vaš *CLL Advocates Network Team*

Kontaktirajte nas na: info@clladvocates.net

Izvori:

Informacije za visokorizične osobe:

World Health Organization (WHO) <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>

Public Health England
<https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-on-social-distancing-and-for-vulnerable-people/guidance-on-social-distancing-for-everyone-in-the-uk-and-protecting-older-people-and-vulnerable-adults>

US Center for Disease Control
<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/specific-groups/high-risk-complications.html>

Government of Canada
<https://www.canada.ca/en/public-health/services/publications/diseases-conditions/vulnerable-populations-covid-19.html>

Njemački DGHO (Njemačko društvo hematologije i onkologije)
<https://www.dgho.de/aktuelles/news/news/2020/coronavirus-covid-19-bei-krebspatienten>

CLL stranice:

Američko hematološko društvo (ASH)
<https://www.hematology.org/covid-19/covid-19-and-cll>

CLL Support Association
<https://www.clisupport.org.uk/coronavirus/>

CLL Society
<https://cllsociety.org/covid-19/>

UK CLL Forum
<http://www.ukcllforum.org/>
https://ukcllforum.org/wp-content/uploads/2020/04/UKCLL_COVID19_practical_b.pdf

Onkopedia (portal smjernica za liječnike u Njemačkoj, vidi 6.2.13 Kronična limfocitna leukemija (CLL))
<https://www.onkopedia.com/de/onkopedia/guidelines/coronavirus-infektion-covid-19-bei-patienten-mit-blut-und-krebserkrankungen/@@guideline/html/index.html>

Ostale stranice vezane uz rak:

Bloodwise
<https://bloodwise.org.uk/blog/coronavirus-and-blood-cancer>

One Cancer Voice
https://bloodwise.org.uk/sites/default/files/documents/one_cancer_voice_advice_on_coronavirus_for_people_with_cancer.pdf